

Branislava Stojanović

Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet

Pregledni znanstveni rad

<https://doi.org/10.17234/9789533792156.15>

Vislava Šimborska u Beogradu i Srbiji: susreti i prevodi

Pre nego što se Šimborska (Wisława Szymborska) pojavila lično u Beogradu i pre nego što je objavljen prvi prevod nekog njenog stiha, bilo je nekoliko susreta s njom u samoj Poljskoj. Ciklus putopisnih članaka je 1958. godine u dnevnom listu *Borba* objavljivala Mira Alečković (1924–2008). U jednom od njih se žali na poljsku kuhinju i pesnikinju koja joj je preporučila čuveni „barszcz czerwony”, što je ova doživela kao „prohladnu čorbu od ukisle cvekle”. To je drugi članak¹ iz ciklusa „Poljska nije daleko”. U četvrtom delu² srpska pesnikinja piše o Krakovu i kako je bila gost kod Šimborske, gde su joj ona, Adam Vlodek (Adam Włodek) i još neki mladi pesnici čitali i objašnjavali poljsku poeziju starije generacije. Dve godine kasnije u Varšavi će biti objavljena antologija jugoslovenske lirike i tu će se naći nekoliko prepeva koje je potpisala Vislava Šimborska.³

U Novom Sadu je 60-ih godina prošlog veka živeo i radio Petar Vujičić (1924–1993), jedan od najaktivnijih prevodilaca sa poljskog jezika. Početkom maja 1962. godine *Književne novine* objavljuju njegov članak o savremenoj poljskoj poeziji,⁴ gde će biti pomenuta i Šimborska, pošto spada u najtalentovanije pesnike te generacije, pored Mirona Bjaloševskog (Miron Białoszewski), Stanislava Grohovjaka (Stanisław Grochowiak), Zbignjeva Herberta (Zbigniew Herbert), Timoteuša Karpoviča (Tymoteusz Karpowicz) i drugih. Vujičić je za prvi prevod Šimborske odabrao pesmu „Na wieży Babel”,⁵ što je objavljeno u leto te godine u časopisu *Susreti*, koji je izlazio u ondašnjem Titogradu. To je u okviru većeg tematskog bloka posvećenog savremenoj poljskoj poeziji, gde u fusnoti stoji napomena da je tu predstavljen „subjek-

¹ Мира Алечковић, Тамо амо по Варшави, *Борба*. 1958, бр. 311, стр. 3.

² Мира Алечковић, Древни краковски трубач, *Борба*. 1958, бр. 313, стр. 3.

³ *Liryka jugosłowińska*, pod red. Zygmunta Stoberskiego, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo „Iskry”, 1960. – Podaci na osnovu bibliografije koja je objavljena u Novom Sadu: Helena i Zdzisław Wagner, Jugoslavica u Poljskoj, *Zbornik za slavistiku*. 1971, sv. 2, str. 118 (Mira Alečković), str. 144 (Desanka Maksimović).

⁴ Petar Vujičić, Poljska poezija danas, *Književne novine*. 1962, br. 170, str. 6.

⁵ Вислава Шимборска, На кули вавилонској [у:] Из савремене пољске поезије, превео Петар Вујићић, *Сусрети*. 1962, бр. 7–8, стр. 619–626 (622).

ativni izbor prevodioca". Naredne godine je taj prevod preštampan u onom istom beogradskom časopisu,⁶ u bloku pod naslovom „Dolaze prijatelji”, gde je Vujičić dodao još dve pesme („Nagrobek” i „Słówka”). Uvodni tekst verovatno potiče od redakcije: „Ovih dana u našu zemlju stižu, kao delegati Saveza poljskih pisaca, istaknuti poljski pesnici Timoteuš Karpovič i Vislava Šimborska. (...) Tim povodom donosimo u prevodu nekoliko njihovih pesama”. Više informacija o poseti biće u beogradskom izdanju dnevnog lista *Borba*, gde je 2. novembra 1963. prenet vest agencije Tanjug⁷ pod naslovom „Poljski književnici vodili razgovore u Beogradu”. Tamo stoji da su, na poziv Saveza književnika Jugoslavije, prethodnog dana u Francuskoj ulici broj 7 bili „pisnikinja Vislava Simborska (sic!), prozni pisac Leslav Bartelski i pesnik i dramaturg Tadeuš (!) Karpovič”. Piše i da će oni kao članovi delegacije boraviti u Jugoslaviji do 13. novembra, te da će posetiti Zagreb, Ljubljano, Dubrovnik i Skoplje. Na kraju članka se navodi da su u razgovorima učestvovali „Ivo Andrić, Desanka Maksimović, Mladen Oljača, Čedomir Minderović, Jovan Hristić, Sveta Lukić, Ivan Ivanji, Ivan V. Lalić, i šef katedre za poljski jezik i književnost na Filološkom fakultetu u Beogradu prof. dr. Đorđe Živanović”.⁸ Po velikom broju učesnika tih razgovora, može se pretpostaviti da je tog dana nastalo više fotografija, ali poznata je samo jedna na kojoj se nalazi i Vislava Šimborska, pošto se reprodukcija našla u knjizi sećanja⁹ na jedinog jugoslovenskog nobelovca, a koju je mnogo godina kasnije objavio Sveta Lukić (1931–1997). U opisu te fotografije stoji: „U Savezu književnika, sa grupom kolega iz Poljske, novembra 1963; s leva na desno: Ivo Andrić, Sveta Lukić, četvrta – pesnikinja Vislava Šimborska, peti – savetnik za kulturu ambasade NR Poljske, Vladislav Koženjovski”. (Władysław Korzeniowski)

Već sledeće godine se u dva časopisa pojavljuje ime Šimborske u izborima poljske poezije, koje su pripremili drugi prevodioci. U aprilskom broju časopisa *Stremljenja* koji je izlazio u Prištini, veći prilog je potpisao izvesni Branko Đukić, za kojeg nema podataka u katalozima i leksikonima, a na osnovu uvodnog teksta pod naslovom „Teme i motivi savremene poljske poezije” može se zaključiti da je dobro informisan, ali da nije polonista, pošto su mnoga imena pogrešno transkribovana. Stil teksta je uglavnom pod jakim uticajem ondašnjeg ideološkog diskursa, a na osnovu ijekavskog narečja može se pretpostaviti da je autor crnogorskog porekla. U njegovom izboru

⁶ Vislava Šimborska, Reči. Na kuli vavilonskoj. Epitaf, preveo Petar Vujičić, *Književne novine*. 1963, br. 208, str. 7.

⁷ (Танјуг), Пољски књижевници водили разговоре у Београду, *Борба*. 1963, бр. 303, стр. 7.

⁸ Novinski članak sadrži ne samo štamparske i tehničke greške („Simborska” umesto Šimborska, „Tadeuš” umesto Timoteuš), nego i pogrešne činjenice. Đorđe Živanović (1908–1995) je tada bio najstariji polonista na Odseku za slavistiku, ali nije mogao biti „šef katedre za poljski jezik i književnost”, pošto takva katedra nikad nije postojala.

⁹ Sveta Lukić, *Spomen na Andrića*, Beograd: NIRO Književne novine, 1986, str. 42–43. (Na slici su još dva neimenovana muškarca.)

našlo se deset pesnika, ali u tekstu pominje mnoge druge. Od Šimborske je izabrao da prevede „Upamiętnienie”¹⁰ i u uvodu joj je posvetio ceo pasus koji je verovatno inspirisan pesmom „Obmyślam świat” iz iste zbirke *Wołanie do Yeti* (1957). Bran-ko Đukić piše: „Vislava Šimborska, jedna od najtalentovanih predstavnica najranije poslijeratne poljske pjesničke generacije, u stihovima punim svježine i lirskih snova pjeva i o drugom obliku savremenog svijeta u kome će postojati govor biljaka i živo-tinja, s tim što će za svaku vrstu postojati poseban rječnik.”¹¹ Drugi izbor potpisala je Biserka Rajčić. Pored tri pesme u prozi Zbignjeva Herberta, na istoj stranici stu-dentskog časopisa *Vidici* našli su se i stihovi Tadeuša Ruževića (Tadeusz Różewicz), Ježija Harasimovića (Jerzy Harasymowicz), Grohovjaka (Stanisław Grochowiak) i Šimborske. U prapratnom tekstu pod naslovom „Generacija 56” daje se sažet ali is-crpan pregled „obnove poljske poezije”, gde je pomenuto još mnogo drugih pesnika. Biserka Rajčić tu navodi da je Šimborska jedna od najboljih savremenih pesnika i da kod nje ima „klasicističkih momenata”. Za ilustraciju te tvrdnje izabrala je „Ścięcie”,¹² pesmu koja će posle tri godine ući u zbirku *Sto pociech* (1967).

Krajem 1964. godine biće objavljena jedna od najznačajnijih antologija poljske književnosti. Nolitova edicija „Orfej” pored niza velikih pisaca počela je da objav-ljuje antologije savremene poezije, gde su prethodno predstavljani najbolji pesnici nemačke, engleske, ruske, potom i drugih književnosti, te je kao 32. knjiga u toj se-riji objavljen izbor iz poljskog pesništva. Kako znamo iz prepiske sa Ruževićem,¹³ Vujičić je takvu antologiju pripremao dugi niz godina, još od 1956. godine, kad je planirao da je objavi u Zagrebu. Nije poznato zašto se to izjalovilo, a ugovor sa be-ogradskom izdavačkom kućom potpisao je tek u oktobru 1962. U predgovoru na jedva desetak stranica daje sažet pregled kompletnog poljskog pesništva, počev od Mikolaja Reja (Mikołaj Rej) i Jana Kohanovskog (Jan Kochanowski), preko velikih pesnika romantizma i moderne (Mlada Poljska je tu predstavljena u negativnom sve-tlu), pa do avangarde i posleratnih pesnika koje će uglavnom, mada ne sve, uključiti u ovaj izbor. Tu je Petar Vujičić uvrstio dvadeset pesnika: Leopold Staf (Leopold

¹⁰ Вислава Шимборска (sic!), За сјећање, [u:] Стихови савремених пољских пјесника, превео и препјевао с пољског Бранко Ђукић, *Стремљења*. 1964, бр. 2, стр. 195–202 (199–200). – U PBL pogrešno naveden naslov originala: „Ze wspomnień” (cf. *Polska Bibliografia Literacka za rok 1964*, Warszawa: PWN, 1967, str. 257).

¹¹ Бранко Ђукић, Теме и мотиви савремене пољске поезије, *Стремљења*. 1964, бр. 2, стр. 190–195 (191).

¹² Vislava Šimborska, Pogubljenje [u:] *Iz savremene poljske poezije*, prevod Biserka Rajčić, Vidici. 1964, br. 86, str. 9. – Ta je pesma prvi put objavljena u časopisu *Życie Literackie* (1963, nr 44, str. 1). Izvor informacija: *Polska Bibliografia Literacka za lata 1962–1963*, Łódź, Warszawa: PWN, 1966, str. 363.

¹³ Jadwiga Sobczak, Historia jednej przyjaźni. Korespondencja Tadeusza Różewicza z serbskim tlu-maczem Petarem Vujičićem, *Zbornik Mатице српске за сценске уметности и музику*. 2015, бр. 53, стр. 215–216, 230.

Staff), Julijan Tuvim (Julian Tuwim), Jan Lehonj (Jan Lechoń), Jaroslav Ivaškjevič (Jarosław Iwaszkiewicz), Marija Pavlikovska-Jasnoževska (Maria Pawlikowska-Jasnorzewska), Antoni Slonjinski (Antoni Slonimski), Adam Važik (Adam Ważyk), Julijan Pšiboš (Julian Przyboś), Vladislav Bronjevski (Władysław Broniewski), Mječislav Jastrun (Mieczysław Jastrun), Konstanti Ildefons Galčinjski (Konstanty Ildefons Gałczyński), Česlav Miloš (Czesław Miłosz), Zbignjev Bjenjkovski (Zbigniew Bieńkowski), Ruževič, Šimborska, Karpovič, Bjaloševski, Herbert, Harasimovič, Grohovjak, od kojih je samo nekoliko njih narednih godina predstavljeno posebnim izdanjima, ali to su sve pesnici čija će se imena pamtiti. Sasvim je sigurno da poezija Šimborske ne bi bila tu ni uvrštena da je antologija objavljena nekoliko godina ranije, pošto je od sedam pesama¹⁴ samo jedna iz zbirke *Wołanie do Yeti* (1957), a ostale su iz zbirke *Sól* (1962). U uvodnoj belešci Vujičić napominje da je Šimborska počela da objavljuje u godinama koje nisu bile povoljne za poeziju, ali da je uspela da prevlada „boravak u službi dogmatizma”.

Dve godine kasnije u onom istom beogradskom časopisu *Vidici* Biserka Rajčić objavljuje tri pesme¹⁵ koje takođe potiču iz zbirke *Sól*. Ovaj prilog je bez komentara, ali je poezija Šimborske tu prvi put predstavljena zasebno.

Pre nego što je Šimborska još jednom posetila Beograd, Vujičić će objaviti prevode nekoliko njenih pesama u novosadskim časopisima. U časopisu *Polja*, koji je tada bio većeg formata, pet pesama¹⁶ iz zbirke *Sto pociech* (1967) štampano je 1970. godine na istoj stranici i pod zajedničkim naslovom „Dekolte potiče od decollo”, što je zapravo incipit iz pesme „Ścięcie”. Nema beleške o autorki, niti bilo kakvog komentara prevodioca. Tri godine kasnije Vujičić će dati deset pesama¹⁷ iz različitih zbirki, od kojih su neke iz najnovije (*Wszelki wypadek*, 1972). Za *Letopis Matice srpske* prevodilac će napisati i kraći komentar,¹⁸ što će u proširenoj verziji biti pogovor za prvu knjigu Šimborske, a koja će biti objavljena deset godina kasnije. Pesma o pogubljenju Marije Stjuart (Marija Stuart) će biti objavljena¹⁹ i u banjalučkim novinama *Glas*, gde će tokom proleća 1973. svake subote biti po jedna pesma u ciklusu

¹⁴ Vislava Šimborska, Sa neobavljenog pohoda na Himalaje. Ostatak. Epitaf. Slika. San. Na kuli vavilonskoj. Reči [u:] *Savremena poljska poezija*, odabrao i preveo Petar Vujičić, Beograd: Nolit, 1964, str. 185–190.

¹⁵ Vislava Šimborska, Razgovor s kamenom. Uz vino. U reci Heraklita, prevela s poljskog Biserka Rajčić, *Vidici*. 1966, br. 104–105, str. 11.

¹⁶ Vislava Šimborska, Dekolte potiče od decollo (Roden. Pijeta. Izveštaj iz bolnice. Usekovanje. Železnička stanica), preveo sa poljskog Petar Vujičić, *Polja*. 1970, br. 140–141, str. 14.

¹⁷ Вислава Шимборска, Песме (Попис становништва. Срећна љубав. Смех. ***[Ништавило се преокренуло такође и за мене]. Похвала снова. Сећање најзад. Поузданост. Утисци из позоришта. Откриће. Два Брухелова мајмуна), превео с пољског Петар Вујичић, *Летопис Матице српске*. 1973, св. 3, стр. 308–317.

¹⁸ Петар Вујичић, Вислава Шимборска, *Летопис Матице српске*. 1973, св. 3, стр. 318–319.

¹⁹ Vislava Šimborska, Usekovanje, preveo s poljskog Petar Vujičić, *Glas*. 1973, br. 1830, str. 6.

„Deset poljskih pesnika u izboru i prevodu Petra Vujičića”. Upravo te godine će se verovatno prvi put sresti uživo Šimborska i Vujičić.²⁰ *Borba* u članku²¹ od 22. jula 1973. najavljuje Struške večeri poezije koje te godine počinju 25. avgusta, gde će biti veća grupa poljskih pesnika, a izbor njihovih pesama će biti objavljen dvojezično, na makedonskom i u originalu (ili na engleskom).²² Među njima su i dve pesnikinje – Uršula Kozjol (Urszula Kozioł) i Vislava Šimborska. Iz te godine i potiče fotografija na kojoj su Šimborska, Vujičić i Kozjol, snimljena najverovatnije u njegovom stanu koji se nalazio na prvom spratu Čika Ljubine broj 6 (sa pogledom na uvek zatvorene prozore Narodnog muzeja u Beogradu, kako je svojevremeno objasnio u privatnom pismu Ruževiću).²³ Reprodukција te fotografije najčešće se objavljuje isečena kako bi se bolje videli prevodilac i njegova pesnikinja, a u celini je objavljena u časopisu *Reč* mnogo godina kasnije.²⁴ Verovatno su istog dana napravljene još neke, pošto je sa takvim fotografijama objavljen i jedan članak u *Borbi* 8. septembra.²⁵ Tu su pesnikinje predstavljene kao antipodi, na šta već sugeriše naslov „Pisati uprkos ili pevati iz duše”, gde je veći deo navodno sama Šimborska izgovorila i pokazala se kao odličan poznavalac savremene poljske poezije. Članak je napisan u formi proširenog intervjua, a posrednik u razgovoru je sigurno bio Vujičić, čija se fotografija tu ne objavljuje, ali se na kraju navodi njegov kratak komentar o pesmi Šimborske koja govori o srećnoj ljubavi, a koja je u prevodu objavljena u martovskom broju *Letopisa Matice srpske*. U članku nema podataka o objavljenim prevodima, pa ni činjenica da je prethodne godine kod nas objavljena prva i do danas jedina knjiga Uršule Kozjol.²⁶ Dakle, krajem avgusta ili početkom septembra 1973. Šimborska će posetiti Beograd privatno, po povratku iz Makedonije. Postoji još jedno svedočanstvo o tom boravku. To je čak materijalni trag, pošto je dvadesetak godina kasnije u jednom časopisu objavljen faksimil pesme „Urodziny”²⁷ sa komentarom da je taj rukopis „nastao u Beogradu, gde

²⁰ Kao što se može pročitati iz prepiske sa Ruževićem, Vujičić je tek od 1969. u Beogradu, a prethodno je živeo u Novom Sadu i kratko u Zemunu. – cf. Jadwiga Sobczak, *Historia jednej przyjaźni*, str. 228, 246.

²¹ М. Друговац, Писци ће говорити отворено, *Борба*. 1973, бр. 201, стр. 7. – U članku se pored Šimborske, uz brojne štamparske greške, pominju sledeći pesnici: Jan Zih (Jan Zych), Vjeslav Rustecki (Wiesław Rustecki), Uršula Kozjol (Urszula Kozioł), Jaroslav Marek Rimkjevič (Jarosław Marek Rymkiewicz) i Ernest Bril (Ernest Brill), a sve ih je okupio Mihal Sprusinjski (Michał Sprusiński).

²² *Современа полска поезија: Струшки вечери на поезијата*, 1973 = *Contemporary polish poetry: Struga Poetry Evenings*. Струга: Струшки вечери на поезијата, 1973. – Podatak prema uzajamnom katalogu makedonskih biblioteka.

²³ P. Vujičić, List do T. Różewicza, 20 maja 1969 [w:] Jadwiga Sobczak, *Historia jednej przyjaźni*, str. 247.

²⁴ *Reč*. 1996, br. 27, str. 29.

²⁵ Видан Арсенијевић, Писати упркос или певати из душе, *Борба*. 1973, бр. 249, стр. 9.

²⁶ Уршула Козјол, *У ритму корења*, превела Бисерка Рајчић, Крушевац: Багдала, 1972. – Kratak prikaz objavljen je u *Borbi* 9. decembra 1972. godine.

²⁷ Pesma je prethodno objavljena u časopisu *Życie Literackie* (1969, nr 14), a potom i u zbirci *Wszelki wypadek* (1972). Prevod te pesme Vujičić nikad nije objavio.

se pesnikinja zadržala na povratku iz Struge²⁸ i da je Petar Vujičić to kasnije nekom (pozajmio ili) poklonio.

U maju 1976. godine kruševački časopis *Bagdala* objavljuje izbor „Iz stvaralaštva savremenih poljskih pesnikinja”²⁹ koji je priredila Biserka Rajčić, gde će pored Šimborske biti uvrštene Ana Svirščinjska (Anna Świrszczyńska), Ursula Kozjol i Eva Lipska (Ewa Lipska). Tu su dve pesme iz zbirke *Sto pociech* (1967), od kojih je jedna već prevedena, druga će tek biti, a obe su danas poznatije u prevodu Petra Vujičića.

Postoji jedno pismo³⁰ Šimborske upućeno Vujičiću 20. septembra 1976. godine, u kojem mu se zahvaljuje za poslate prevode, ali iz teksta nažalost nije jasno da li su to kopije rukopisa ili štampani primerci nekog časopisa. Te godine će sarajevski časopis *Odjek* objaviti tri pesme³¹ u prevodu Petra Vujičića, a koje potiču iz zbirke *Wielka liczba* (1976). Već sledeće godine će on dati širi pregled poljskog pesništva³² za *Gradac* iz Čačka. Još raznovrsniji pregled poljske književnosti pojaviće se 1978. u aprilskom broju časopisa *Savremenik*, koji je tih godina bio među značajnijim beogradskim publikacijama. Na naslovnoj strani tog broja krupnim slovima piše „poljska književnost” i tu će pored eseja i studija: Roman Ingarden, Julijan Kornhauzer (Julian Kornhauzer), Adam Zagajewski (Adam Zagajewski), koje su prevele njegove mlađe koleginice (Biserka Rajčić, Ljubica Rosić), Vujičić dati odlomke iz *Dnevnika* Vitolda Gombroviča (Witold Gombrowicz), kratku prozu Slavomira Mrożeka (Sławomir Mrożek) i Januša Głowackog (Janusz Głowacki), a od poezije veći izbor iz opusa Herberta i Šimborske. Tu je deset njenih pesama,³³ od kojih su samo dve stare, a ostale su iz zbirke *Wielka liczba* (1976). Sve te pesme će ući kasnije u knjigu *Svaki slučaj* iz 1983. Drugo poznato pismo Šimborske potiče s kraja 1979., u kojem šalje svom prevodiocu „jednu sveže napisanu pesmu, koja se (...) odnosi na novi, užasno okrutan svet”.³⁴ Teško je utvrditi koja je to pesma, ali će Vujičić objaviti 1981. u *Književnoj reči* prevode neko-

²⁸ *Крoвoви*. 1997, бр. 39–40, стр. 25. – U istom prilogu je reprodukovan jedan kolaž Šimborske, koji je ona kao dopisnicu poslala Vujičiću 1987. godine.

²⁹ Вислава Шимборска, Акробата. Попис становништва [у:] Из стваралаштва савремених пољских песникања, превела Бисерка Рајчић, *Багдала*. 1976, бр. 206, стр. 1–4 (1).

³⁰ “Ево ме у Закопану на касном одмору, већ недељу дана пада киша – кад изненада из Кракова ми послаше Ваше преводe. Одједном се у мени разведрило.” – Из преписке Петра Вујичића с пољским писцима, [избор и превод Бисерка Рајчић], *Књижевни магазин*. 2003, бр. 29, стр. 2–5 (4).

³¹ Vislava Šimborska, Veliki broj. Recenzija nenapisane pesme. Pustinjačka ćelija, s poljskog preveo Petar Vujičić, *Odjek*. 1976, br. 15–16, str. 16.

³² Вислава Шимборска, Мајмуница. Терорист, он гледа [у:] Савремена пољска поезија, изабрао и превео Петар Вујичић, *Градац*. 1977, бр. 16, стр. 15–37 (21). – U ovom izboru se pojavljuju i pesnici kojih nije bilo u prvom izdanju antologije (1964), niti će ih biti u drugom izdanju (1985).

³³ Vislava Šimborska, Veliki broj (Veliki broj. Pohvala snova. Pohvala lošeg mišljenja o sebi. Lotova žena. Usekovanje. Pohvala sestre. Terorist, on gleda. Vojna parada. Zahvalnost. Utopija), s poljskog preveo Petar Vujičić, *Savremenik*. 1978, br. 4, str. 326–333.

³⁴ Dalje nastavlja: „Ако сматрате да је вреди превести, била биh веома срећна, ако не, нећу се лјутити.” – Из преписке Петра Вујичића ..., стр. 4.

liko novih pesama³⁵ koje će kasnije ući u zbirku *Ludzie na moście* (1986). Iste godine Biserka Rajčić objavljuje svoje prevode u časopisima koji su izlazili u Nišu i Kruševcu. To su uglavnom pesme³⁶ iz zbirke *Sól* (1962) i *Wszelki wypadek* (1972). Te prevode ona kasnije neće preštamovati. Sledeće godine Vujičić objavljuje u Mostaru nekoliko starih pesama³⁷ i u Beogradu jednu novu,³⁸ a koja je prethodne godine objavljena u krakovskom mesečniku *Pismo*. Sve te pesme će ući u knjigu *Svaki slučaj*.

Časopis za prevodnu književnost je u par navrata objavio izbore poljske poezije koje su pripremile i prevele Ljubica Rosić i Biserka Rajčić. *Mostovi* su časopis koji i danas izdaje Udruženje književnih prevodilaca, a spada u najbolje periodične publikacije u Srbiji. Izbor Biserke Rajčić ovog puta je pao na Zbignjeva Herberta, Kornela Filipoviča (Kornel Filipowicz) i Rišarda Holcera (Ryszard Holzer), a od Šimborske daje potpuno svež prevod,³⁹ pošto je „Schyłek wieku” objavljen prvi put te godine u katoličkom nedeljniku iz Krakova. Ljubica Rosić pak naslovom svog izbora sugeriše da su to pesnici iz Krakova (Jalu Kurek, Ana Svirščinjska, Lešek Močulski (Leszek Moćulski), Eva Lipska, Jan Zih (Jan Zych)), te od Šimborske bira par pesama⁴⁰ iz zbirke *Wszelki wypadek*. Neke će prevode objaviti i u prištinskom časopisu,⁴¹ među kojima je i jedna pesma iz naredne zbirke, „Podziękowanie” pod nešto izmenjenim naslovom.⁴²

³⁵ Вислава Шимборска, Срећна љубав (Рецензија ненаписане песме. Мајмуница. Опомена. Садржај. Песма у част. Писма умрлих. Експеримент. Женски портрет. Враћања. ***[Ништавило се преокренуло и за мене]. Срећна љубав), превео с пољског Петар Вујичић, *Књижевна реч*. 1981, бр. 166, стр. 8–9; Писање биографије. Кућа великог човека. Предео са зрнцием песка, превео Петар Вујичић, *Књижевна реч*. 1981, бр. 178, стр. 8.

³⁶ Вислава Шимборска, Радост писања. Лекција. Откриће. Разговор с каменом, са пољског превела Бисерка Рајчић, *Градина*, 1981, бр. 8–9, с. 149–152; Песме (***Сувише сам близу. Говор у бироу за изгубљене ствари. Путна елегија. Изненадан сусрет. Вода. У реци Хераклита. Откриће. Скелет гуштера. Шетња васкрслог. Утисци из позоришта. Музеј. Похвала снова. Погрешка), превела Бисерка Рајчић, *Синтеза*, 1981, бр. 12–13, стр. 70–81.

³⁷ *Vislava Šimborska*, Četiri pred zoru. Roden. Pećina. Razgovor s kamenom. Autonomija. Pejzaž. Železnička stanica. Srednjovekovna minijatura, превео Петар Вујичић, *Most*. 1982, бр. 40–41, стр. 47–52.

³⁸ Вислава Шимборска, Кратак живот наших предака, превео Петар Вујичић, *Књижевна реч*. 1982, бр. 186–187, стр. 36.

³⁹ Вислава Шимборска, Крај века [у:] Из савремене пољске поезије, избор и превод Бисерка Рајчић, *Mostovi*. 1983, бр. 56, стр. 179–180.

⁴⁰ Вислава Шимборска, Похвала снова. Откриће [у:] *Poesia cracoviana*, избор и превод Љубица Росић, *Mostovi*. 1982, бр. 50, стр. 75–79 (76–77); Сваки случај [у:] *Poesia cracoviana* (II), избор и превод Љубица Росић, *Mostovi*. 1985, бр. 62, стр. 120–121 (121).

⁴¹ Вислава Шимборска, Откриће. Невољени, превела Љубица Росић, *Стремљења*. 1983, бр. 3, стр. 130–132.

⁴² Песма „Podziękowanie” prvi put je objavljena u časopisu *Życie Literackie* (1975, nr 13, str. 1) praktično bez naslova, to jest pod naslovom koji se poklapa sa prvim stihom. Uvidom u original koji je dostupan preko jedne od poljskih digitalnih biblioteka (Małopolska Biblioteka Cyfrowa) u časopisnoj verziji nedostaje nekoliko reči, a koje stoje u navedenom prevodu. Izmena naslova pesme („Nevoljeni”) nije u skladu sa prevodilačkom praksom, te se može pretpostaviti da intervencija potiče od redakcije prištinskog časopisa.

Tih godina je svoje prevode počeo da objavljuje i Novosađanin Đorđe Sudarski Red (1946–2007) koji je neko vreme živeo u Poljskoj. Dve pesme u njegovom prevodu će se naći u jednom izboru poljskih pesnika, gde će pored Šimborske⁴³ biti i po jedna ili dve pesme Harasimoviča, Grohovjaka, Bjaloševskog, Ruževića i Ane Kamjenjske (Anna Kamieńska). A sve je to stalo na jednu stranicu, pošto je sarajevski časopis *Odjek* bio takvog formata.

Upravo 1983. godina je posebno važna za recepciju Šimborske kod nas. Tad je objavljena njena prva knjiga⁴⁴ u Beogradu, prva u ondašnjoj Jugoslaviji, mada sigurno ne i prvi inostrani⁴⁵ izbor te poezije. Edicija „Alfa Lire” koju je uređivala pesnikinja Tanja Kragujević tih godina je bila jedna od najznačajnijih kolekcija savremenih svet-skih pesnika, a Vujičić je narednih godina tu objavio slične izbore iz opusa Ruževića, Miloša i Zagajevskog. U knjizi pod naslovom *Svaki slučaj*, preuzetim od šeste zbirke, obuhvaćeno je ukupno 76 pesama iz treće, četvrte, pete, šeste i sedme zbirke, kao i nekoliko novih.⁴⁶ Petar Vujičić će u pogovoru naglasiti da je Šimborska imala „nesreću da piše u mračnim godinama staljinističkog terora, i (...) njene dve zbirčice nastale u tom razdoblju ne spadaju u poeziju”. Iste godine je beogradska izdavačka kuća Prosveta objavila dvotomnu antologiju savremene svetske lirike, u kojoj se našlo deset poljskih pesnika (Tuvim, Pšiboš, Galčinjski, Miloš, Bjenjkovski, Ružević, Šimborska, Herbert, Grohovjak i Kornhauzer), plus Ciprijan Kamil Norvid (Cyprian Kamil Norwid) kao jedan od preteča modernog pesništva. Izbor autora i pesama je poveren Petru Vujičiću, a verovatno je bio konsultant i za druge književnosti, pošto je priređivač Raša Livada (1948–2007) na početku prvog toma stavio kratku posvetu: „Pjotru”. Petar Vujičić je Šimborsku tu predstavio sa svega pet pesama⁴⁷ na isto toliko stranica, što je otprilike maksimum prostora koliko su dobili i drugi autori zastupljeni u toj antologiji.

Najnovije pesme iz 1984. koje je Vislava Šimborska te godine objavila u trećem broju časopisa *Twórczość* istovremeno prevode Petar Vujičić i Biserka Rajčić. On ih objavljuje u beogradskom glasilu,⁴⁸ ona u časopisu iz Kruševca, ali u okviru većeg

⁴³ Vislava Šimborska, Dva Brojgelova majmuna. U reci Heraklitovoj [u:] Poljska poezija, izabrao i preveo Đorđe Sudarski Red, *Odjek*. 1983, br. 5, str. 25.

⁴⁴ Vislava Šimborska, *Svaki slučaj*. Izabrane pesme, priredio i preveo Petar Vujičić, Beograd: Narodna knjiga, 1983.

⁴⁵ cf. Wojciech Ligęza, Wstęp [w:] Wisława Szymborska, *Wybór poezji*, wstęp i opracowanie Wojciech Ligęza, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 2018, str. CCLIII–CCLIV.

⁴⁶ Od tih novih pesama tri su objavljene u poljskoj periodici tokom 1981. godine. Vujičić u pismu od 25. decembra 1983. piše Ruževiću da su mu nedavno objavili Šimborsku, a da je rukopis stajao kod izdavača tri godine. – cf. Jadwiga Sobczak, *Historia jednej przyjaźni*, str. 275.

⁴⁷ Вислава Шимборска, Терорист, он гледа. Срећна љубав. У Хераклитовој реци. Откриће. Мајмуница (превео Петар Вујићић) [у:] *Модерно светско песништво II*, приредио Раша Ливада, Београд: Просвета, 1983, стр. 247–253.

⁴⁸ Вислава Шимборска, О смрти без претеривања. Глас у расправи о порнографији. Погреб, превео Петар Вујићић, *Књижевна реч*. 1984, бр. 238–240, стр. 29.

tematskog bloka koji ispunjava ceo broj antologijskog izbora koji su priredili poljski autori Bohdan Drozdovski (Bohdan Drozdowski) i Kšištof Gonsjorovski (Krzysztof Gąsiorowski), tadašnji urednici varšavskog časopisa *Poezja*.⁴⁹

Postoji jedno pismo⁵⁰ s kraja 1984. godine u kojem se Šimborska na svemu mnogo zahvaljuje Vujičiću sa izvesnim zakašnjenjem, kako sama napominje, odgovara na neki verovatno upućeni poziv i piše da je eto već kasno da oni te godine posete Beograd. Na margini tog pisma Kornel Filipovič⁵¹ se veoma srdačno obraća prevodiocu i veselo ga obavestava da je počeo da piše poeziju. Te godine verovatno je trebalo da bude objavljeno i drugo izdanje Vujičićeve antologije savremene poljske poezije, pošto na omotu stoji beleška priređivača da je prošlo „ravno dvadeset godina” od prethodnog izdanja. Ali tada je bila velika kriza u izdavaštvu i knjiga je objavljena tek sledeće godine. Novo izdanje je prošireno za još deset pesnika:⁵² (Aleksander Vat (Aleksander Wat), Viktor Vorošilski (Wiktor Woroszyński), Jaroslav Marek Rimkjevič (Jarosław Marek Rymkiewicz), Ježi Gužanjski (Jerzy Guzański), Rišard Krinjicki (Ryszard Krynicki), Lipska, Stanislav Baranjčak (Stanisław Barańczak), Zagajevski, Kornhauzer, Bronjislav Maj (Bronisław Maj), a za prethodno uvrštene izbor pesama je uglavnom osavremenjen. Šimborska je ovde predstavljena sa jedanaest novijih pesama,⁵³ pošto su tu četiri iz zbirki *Sól i Wielka liczba*, te po jedna iz tri (*Wołanie do Yeti*, *Sto pociech i Wszelki wypadek*). U predgovoru joj nije posvetio mnogo mesta, ali je u poslednjem pasusu naglasio da su Miloš, Ružević, Šimborska i Herbert veliki pesnici našeg vremena.

Narednih godina Vujičić radi na prevođenju novih pesama Šimborske, koje će sukcesivno objavljivati u *Književnoj reči*⁵⁴ i sve te pesme će biti preštampane 1989.

⁴⁹ Вислава Шимборска, О смрти без претеривања. Глас у вези порнографије. Погреб, с пољског превела Бисерка Рајчић [у:] Песници варшавског часописа “Поезија”, приредили Бохдан Дроздовски, Кшиштоф Гонсјоровски, *Синтеза*. 1984, бр. 31, стр. 77–80.

⁵⁰ Faksimil tog pisma Biserka Rajčić je stavila kao ilustraciju uz ona dva prevedena pisma iz 70-ih. Osim dva kratka pisma Šimborske, u ovaj izbor je uvrstila i po jedno pismo Filipoviča, Ruževića i Herberta. U popratnom tekstu navodi da se kompletna Vujičićeva prepiska čuva u Rukopisnom odeljenju Matice srpske, a da ih po njenoj proceni ima oko deset hiljada. – cf. Из преписке Петра Вујичића с пољским писцима, стр. 2–5.

⁵¹ Vujičić je 60-ih preveo i objavio dve prozne knjige Kornela Filipoviča, u kojima su njegova tri kraća romana.

⁵² Od tih trideset pesnika ni polovinu nije objavio zasebno. Prva izdanja u prevodu Petra Vujičića: Ružević (Beograd 1960), Pšiboš (Kruševac 1962), Galčinjski (Beograd 1963), Karpovič (Kruševac 1964), Bjenjkovski (Beograd 1966), Pavlikovska-Jasnoževska (Beograd 1969), Harasimovič (Kruševac 1975), Herbert (Sarajevo 1980), Miloš (Beograd 1981), Šimborska (Beograd 1983), Zagajevski (Beograd 1988), Kornhauzer (Vršac 1989).

⁵³ Vislava Šimborska, Na kuli vavilonskoj. Reči. Sadržaj. Majmunica. Usekovanje. Lotova žena. Vojna parada. *** (Ništavilo se pruništilo i za mene...). Srećna ljubav. Dva Bruhelova majmuna. Terorist, on gleda. Pohvala lošeg mišljenja o sebi [u:] *Savremena poljska poezija*, dopunjeno i prošireno izdanje, preveo i odabrao Petar Vujičić, Beograd: BIGZ, 1985, str. 205–213.

⁵⁴ Вислава Шимборска, Људи на мосту, превео с пољског Петар Вујичић, *Књижевна реч*. 1985, бр. 248, стр. 1; Могућности, с пољског превео Петар Вујичић, *Књижевна реч*. 1985, бр. 257, стр. 9; Трема.

godine u drugoj monografskoj publikaciji koju je on za života stigao da priredi. Knjiga pod naslovom *Ljudi na mostu*⁵⁵ nije objavljena u Srbiji, nego u Hrvatskoj, ali je izdavač poštovao pravila istočne varijante tada još uvek zajedničkog srpskohrvatskog jezika, te je ime i prezime autorke dato u transkripciji i tekst je dosledno ekavskog narečja. Tu je kompletna zbirka *Ludzie na moście* (1986) i pet novih pesama („Wersja wydarzeń”, „Rachunek elegijny”, „Jawa”, „Niebo”, „Rzeczywistość wymaga”), od kojih su dve objavljene 1987. u pomenutom beogradskom časopisu.

Neke od tih pesama prvi put su objavljene u časopisu *Twórczość* (1988, nr 11), a novi prevodi će se pojaviti 1989. u drugom beogradskom časopisu⁵⁶ i tu je uredno pri dnu dopisan izvor originala. Te prepeve je potpisao hrvatski pesnik Milivoj Slaviček (1929–2012), koji je inače često svoje stihove objavljivao u časopisima koji su izlazili u Srbiji, a za Šimborsku i druge poljske pesnike PBL beleži više takvih priloga u hrvatskoj periodici.

I sledeće godine se javljaju novi prevodioci. „Pisanie zyciorysu” takođe je svoje vreme objavljeno u časopisu *Twórczość* (1979, nr 8), ubrzo je *Književna reč* objavila Vujičićev prevod i to je čak ušlo u oba izdanja koje je on priredio, pošto pesma potiče upravo iz zbirke *Ludzie na moście*. Nov prevod te pesme⁵⁷ je jedini koji je urađen u poljsko-srpskom koautorstvu, te je verovatno redakcija namerno previdela da je isti tekst kod njih objavljen desetak godina ranije. Pet pesama⁵⁸ iz iste zbirke objaviće i Svetlana Bogojević u subotičkom časopisu *Rukovet*.

Godine 1991. pojavila se jedna kompilacija sa veoma ambicioznim konceptom da obuhvati ne samo kompletno poljsko pesništvo, nego i da predstavi autorov pogled na „sveslovensku poetiku”, kako piše u uvodu. Knjigu pod naslovom *Pet vekova poljske poezije* priredio je Momčilo Jokić (1937–2021), koji je očigledno bio pasionirani kolekcionar tekstova u prevodu. Tu je uvršteno ukupno 70 pesnika u interpretaciji 15 prevodilaca, a mnoga imena su navedena pogrešno, ne samo autora čiji su tekstovi preuzeti iz hrvatskih antologija, nego i prevodilaca čija se prezimena mogu transkribovati i bez uvida u pravopis. Vislava Šimborska je u toj knjizi predstavljena sa pet

Прекомерност. Археологија. Крај века. Мучења. Односи с мртвима. Прва Хитлерова фотографија, с пољског превео Петар Вујичић, *Књижевна реч*. 1986, бр. 285, стр. 15; Елегични рачун. Јава, превео Петар Вујичић, *Књижевна реч*. 1987, бр. 303–304, стр. 25.

⁵⁵ Vislava Šimborska, *Ljudi na mostu*, preveo Petar Vujičić, Osijek: Revija, Izdavački centar Radničkog sveučilišta „Božidar Maslarić”, 1989.

⁵⁶ Вислава Шимборска, Стварност тражи. Небо, с пољског превео Миливој Славичек, *Књижевне новине*. 1989, бр. 770, стр. 14. – Часопис се од 1969. године штампа ћирилицом, те је зато име и презиме ауторке морало бити транскрибовано, али превод је објављен ијекавицом.

⁵⁷ Вислава Шимборска, Писање биографије, превели са пољског и препевали Агњешка Валчак и Александар Васић, *Књижевна реч*. 1990, бр. 365, стр. 9.

⁵⁸ Vislava Šimborska, *Pejzaž sa zrcnem peska. Suvišak. O smrti bez preterivanja. Pogreb. Odeća*, prevela s poljskog Svetlana Bogojević, *Rukovet*. 1990, br. 10, str. 2050–2055.

pesama,⁵⁹ od kojih su dve u Vujičićevom, jedna u koautorskom i dve u hrvatskom prevodu. Dva teksta su preuzeta iz časopisa novinskog formata, koji su objavljeni u Beogradu 1989. i 1990., a drugi hrvatski prevod najverovatnije potiče iz antologije ljubavne lirike, koja je imala više izdanja.⁶⁰ Za taj tekst prevodilac je greškom identifikovan kao Vjekoslav,⁶¹ umesto Zdravko Malić (1933–1997), dok u popisu prevodilaca na kraju knjige stoji „Malić, N.”

Tokom 1992. godine Vislava Šimborska će objaviti dve pesme u visokotiražnim poljskim novinama. Naslovna pesma iz naredne zbirke, „Koniec i początek“ osvanuće na stranici uticajnog nedeljnika *Tygodnik Powszechny*, a prevod te pesme Petar Vujičić će objaviti već u martu iste godine. Slično je bilo sa pesmom „Nienawiść” iz dnevnog lista *Gazeta Wyborcza*. Obe pesme su univerzalnog karaktera, tematika je istorijska i nažalost uvek aktuelna. Ali upravo te godine su mogle zvučati kao da se obraćaju direktno našim čitaocima. Oba prevoda⁶² su objavljena na prvim (naslovnim) stranicama beogradskog časopisa *Književna reč*. Sledeće godine Vujičić će stići da objavi još dve pesme⁶³ iz zbirke *Koniec i początek* (1993). Krajem godine je preminuo.

U međuvremenu se pojavljuju novi prevodi nekih starih pesama. Slađana Janković bira tri pesme⁶⁴ iz zbirke *Wołanie do Yeti* i po jednu iz zbirki *Sól i Wszelki wypadek*. U drugom beogradskom časopisu Petar Bunjak objavljuje kratku panoramu novijeg poljskog pesništva i tu je jedna pesma („Kot w pustym mieszkaniu”)⁶⁵ iz zbirke *Koniec i początek*. Dve godine kasnije Ljubica Rosić iz iste zbirke bira drugu pesmu

⁵⁹ Вислава Шимборска, Мајмуница. Остатак (прев. П. Вујићић), Небо (прев. М. Славичек), Преблизу сам (прев. *В. [З.] Малић), Писање биографије (прев. А. Валчак и А. Васић) [у:] *Пет векова пољске поезије*, [прир.] Момчило Јокић, Приштина: Јединство; Горњи Милановац: Дечје новине, 1991, стр. 173–181.

⁶⁰ Peto izdanje *Zlatne knjige svjetske ljubavne poezije* štampano je 1983. u Zagrebu, a isti prevod Zdravka Malića prvi put je objavljen u takvoj antologiji 15 godina ranije. – Za podatak sam zahvalna koleginići Đurđici Čilić.

⁶¹ Nije mi poznato odakle su preuzeti ostali prevodi Zdravka Malića, ali u sadržaju Jokićeve antologije je samo jednom (kod Ivaškjevića) naveden „Vjekoslav” i ta greška se nažalost višestruko ponavlja u bibliografiji koja je objavljena u Poljskoj. – cf. Bibliografia przekładów literatury polskiej w Serbii w latach 1990–2006, opracowały Małgorzata Filipek, Katarzyna Majdzik, *Przekłady Literatur Słowiańskich*. 2012, t. 1, nr 3, str. 287–350 (297).

⁶² Вислава Шимборска, Крај и почетак, превео с пољског Петар Вујићић, *Књижевна реч*. 1992, бр. 391, стр. [1]; Мржња, превео с пољског Петар Вујићић, *Књижевна реч*. 1992, бр. 398, стр. 1.

⁶³ Вислава Шимборска, Дана 16. маја 1973. године, превео с пољског Петар Вујићић, *Књижевна реч*. 1993, бр. 408–409, стр. 1; Љубав на први поглед, превео с пољског Петар Вујићић, *Књижевна реч*. 1993, бр. 417, стр. 5.

⁶⁴ Вислава Шимборска, Још увек. Измишљај свет. Без наслова. Мали огласи. Под истом звездом, с пољског превела и препевала Слађана Јанковић, *Српски књижевни гласник*. 1993, бр. 1, стр. 50–54.

⁶⁵ Вислава Шимборска, Мачка у празном стану [у:] Пољска поезија данас, избор и превод Петар Буњак, *Савременик плус*. 1993, бр. 4–5, стр. 46–55 (50–51).

(„Wielkie to szczęście”).⁶⁶ A celu zbirku⁶⁷ će prevesti Biserka Rajčić i objaviti je 1996. u Vršcu.

Nobelova nagrada kao da je sve iznenadila. Izdavači i urednici časopisa su sigurno bili zainteresovani za objavljivanje novih prevoda. Jedan manji izbor⁶⁸ iz celokupnog opusa te godine priredili su Petar Bunjak i Slađana Janković. Knjiga pod naslovom *Naivna pitanja* (prema frazi iz poslednjeg stiha pesme „Schylek wieku”) sadrži 27 pesama, od kojih je više od polovine iz treće zbirke, a ostale su novije. Veći deo je preveo Petar Bunjak koji je za tu priliku napisao i kraći pogovor.

Biserka Rajčić će pored poezije u tom periodu prevesti dva intervjua⁶⁹ i svečanu besedu⁷⁰ prilikom primanja nagrade, u decembru 1996. će u galeriji Grafičkog kolektiva izložiti kolaže Vislave Šimborske iz svoje privatne kolekcije, a po različitim časopisima dati nekoliko novih pesama,⁷¹ kao i veći broj starijih.⁷² Sve one će biti uključene u prvi obimniji izbor poezije,⁷³ gde će gotovo podjednako biti zastupljeni prevodi Petra Vujičića i Biserke Rajčić.

Na talasu velikog interesovanja za prvu poljsku pesnikinju koja je dobila Nobelovu nagradu, narednih godina će se javiti još nekoliko novih prevodilaca. Najpre će to biti bračni par Kosanović iz Novog Sada, koji će se u dva navrata oglasiti u časopisu

⁶⁶ Вислава Шимборска, Велика је срећа, с пољског Љубица Росић, *Књижевне новине*. 1995, бр. 907, стр. 3.

⁶⁷ Вислава Шимборска, *Крај и почетак*, с пољског превела Бисерка Рајчић, Вршац: КОВ, 1996.

⁶⁸ Вислава Шимборска, *Наивна питања. Изабране песме*, избор и превод Слађана Јанковић и Петар Буњак, Београд: АБЦ Глас, 1996.

⁶⁹ Вислава Шимборска, Ова епоха није пријатна, разговор водили Ана Рудњица и Тадеуш Ничек, с пољског превела Бисерка Рајчић, *Књижевне новине*. 1996, бр. 941, стр. 5; Бранићу се... Разговор са Виславом Шимборском, превела с пољског Бисерка Рајчић, *Летопис Матице српске*. 1997, св. 1–2, стр. 204–208. – Fragment ovog poslednjeg objavili su i poljski srbisti u drugom novosadskom časopisu (Бранићу се. Разговор са Виславом Шимборском, превели Душан Владислав Пажђерски и Магдалена Кох, *Поља*. 1997, бр. 403–404, стр. 3–4).

⁷⁰ Вислава Шимборска, Песник и свет, превела с пољског Бисерка Рајчић, *Поезија*. 1996, бр. 3–4, стр. 5–6.

⁷¹ Vislava Šimborska, Dve pesme (Negativ. Prilog statistici), s poljskog prevela Biserka Rajčić, *Reč*. 1996, br. 27, str. 27–28; Вислава Шимборска, Из најновије поезије (Некакви људи. Три најнеобичније речи. Тутање биља. Тушта и тма. Области), изабрала и превела с пољског Бисерка Рајчић, *Мостови*. 1996, бр. 104, стр. 787–791.

⁷² Вислава Шимборска, Allegro ma non troppo. Изненађеност. Сан старе корњаче. На Стиксу, изабрала и превела с пољског Бисерка Рајчић, *Поезија*. 1996, бр. 1, стр. 84–87; Фетиш плодности из палеолита. Хана. Сенка. Златна свадба. Логор глади у Јаслу, избор и превод са пољског Бисерка Рајчић, *Свеске*. 1996, бр. 32, стр. 165–169; Балада. Ништа двапут. Покушај. Под једном божићном јелком. У азиљу. Живот на почек, превела с пољског Бисерка Рајчић, *Летопис Матице српске*. 1997, св. 1–2, стр. 17–22; Гласови. Невиност. Осмеси. Још, Сан летње ноћи. Конкурс мушке лепоте. Оне које падају с неба. Византијски мозаик, избор и превод Бисерка Рајчић, *Св. Дунав*. 1997, бр. 1, стр. 106–114; Зачуђеност, превела с пољског Бисерка Рајчић, *Књижевне новине*. 1997, бр. 950, стр. 5.

⁷³ Vislava Šimborska, *Izabrane pesme*, izbor Biserka Rajčić, prevod s poljskog Petar Vujičić i Biserka Rajčić, Beograd: Radio B92, 1997.

Krovovi.⁷⁴ Bogdan Kosanović je pronašao onaj već pomenuti rukopis pesme „Uro-dziny” i on je preveo samo tu pesmu, a ostale Marija Magdalena Kosanović (1938–2017).

Dve pesme iz zbirke *Chwila* (2002) će biti objavljene u manje poznatim časopisima. Ilja Sijarić u novopazarskom časopisu *Sent* objavljuje svoj prevod⁷⁵ pesme „Wczesna godzina” sa napomenom da je to „zasad posljedna pjesma (...) štampana sredinom jula u Krakovu”. Drugu pesmu⁷⁶ je preveo Zoran Đerić i objavio je u okviru ciklusa savremene poljske poezije s podnaslovom „Živi klasici”. Književna opština Vršac je tu zbirku⁷⁷ objavila odmah 2002. godine u prevodu Biserke Rajčić, a tri pesme⁷⁸ su preštampane u tada popularnom časopisu *Kovine* istog izdavača, gde su kao ilustracija i korice knjige *Trenutak*. Još dve pesme iz te zbirke će se pojaviti u zemunskom časopisu *Pismo*, gde će biti i nekoliko pesama⁷⁹ iz sledeće knjige (*Dwukropek*, 2005), kao i u banjalučkom časopisu *Književnik*.⁸⁰ Prevod pesme „Labirynt” će se pojaviti u još dva časopisa: u vršačkim *Kovinama*⁸¹ i u zaječarskom *Razvitku*.⁸² A celu zbirku⁸³ u prevodu Biserke Rajčić objavljuje 2006. godine opet Književna opština Vršac (KOV). Samo tri pesme⁸⁴ iz zbirke *Tutaj* (2009) biće objavljene u beogradskom časopisu koji izdaje Srpsko književno društvo, a cela zbirka⁸⁵ u izdanju KOV-a, sa reprodukcijom kolaža Vislave Šimborske na koricama knjige. Po dve-tri pesme⁸⁶ iz

⁷⁴ Вислава Шимборска, Радост писања. Сваки случај. Утопија, превела Марија Магдалена Косановић, Рођендан, превео Богдан Косановић, *Кровови*. 1997, бр. 39–40, стр. 24–25; ***[Некад смо познавали свет на прескок...]. Музеј. Сваки случај. У реци Хераклита. Утопија, превела Марија Магдалена Косановић, *Кровови*. 1999, бр. 44–46, стр. 23–24.

⁷⁵ Vislava Šimborska, Rani sat, s poljskog preveo Ilja Sijarić, *Sent*. 2002, br. 3–4, str. 3.

⁷⁶ Вислава Шимборска, Фотографија од 11. септембра [у:] Савремено пољско песничтво, избор и превод Зоран Ђерић, *Сунчаник*. 2003, бр. 4–5, стр. 15–19 (15).

⁷⁷ Вислава Шимборска, *Тренутак*, с пољског превела Бисерка Рајчић, Вршац: КОВ, 2002.

⁷⁸ Vislava Šimborska, Prilog statistici. Nekakvi ljudi. Fotografija od 11. septembra, s poljskog prevela Biserka Rajčić, *Kovine*. 2002, br. 4, str. 3–4.

⁷⁹ Вислава Шимборска, Најновије песме (У парку. Белешка. Уљудност слепих. Готово свака песма. Монолог пса умешаног у историју), превела са пољског Бисерка Рајчић, *Писмо*. 2005, бр. 80–81, стр. 25–29.

⁸⁰ Вислава Шимборска, Две тачке (Песников грозан сан. Интервју с Атропом. Прекосуфра – без нас. Саобраћајна несрећа. АВС. Лавиринт. Неприсутство. Грчки кип), с пољског превела Бисерка Рајчић, *Књижевник*. 2006, бр. 8–10, стр. 7–18.

⁸¹ Vislava Šimborska, Lavirint, s poljskog prevela Biserka Rajčić, *Kovine*. 2006, br. 8, str. 4–5.

⁸² Вислава Шимборска, Лавиринт, превела Бисерка Рајчић, *Развитак*. 2006, бр. 223–224, стр. 25.

⁸³ Вислава Шимборска, *Две тачке*, с пољског превела Бисерка Рајчић, Вршац: КОВ, 2006.

⁸⁴ Вислава Шимборска, У дилажанси. Нечитање. Микрокосмос, с пољског превела Бисерка Рајчић, *Књижевни магазин*. 2008, бр. 79–80, стр. 2–3.

⁸⁵ Вислава Шимборска, *Овде*, с пољског превела Бисерка Рајчић, Вршац: КОВ, 2009.

⁸⁶ Вислава Шимборска, Догађај. Радост. Агентатори. Идентификација. Вермер [у:] Дванаест пољских песничкиња, избор и превод с пољског Бисерка Рајчић, *Градина*. 2010, бр. 37, стр. 129–175 (135–138).

poslednje dve zbirke Biserka Rajčić će dati da se objavi u časopisu iz Niša, u okviru ciklusa „12 poljskih pesnikinja”.

Povodom smrti Vislave Šimborske nedeljnik *Vreme* je u broju od 9. februara 2012. objavio opširniji tekst Biserke Rajčić, gde će biti preštampan „Nagrobek” („Epitaf” u prevodu Petra Vujičića) i nekoliko pesama iz poslednjih zbirki koje su izašle u ediciji „Atlas vetrova” u KOV-u. Novije pesme, među kojima su i one iz poslednjeg toma *Wystarczy* (2011), Biserka Rajčić će objaviti u beogradskim časopisima,⁸⁷ a cela sveska *Književnog magazina* ispunjena je reprodukcijama kolaža Vislave Šimborske. Prevod trinaeste zbirke⁸⁸ će izaći opet kod KOV-a, ali sad u biblioteci „Nesanica” i sa kolažom same prevoditeljke. Iste 2012. godine u Beogradu će biti objavljena „lična” antologija Biserke Rajčić, kako piše u pogovoru i u samom naslovu. Uvršteno je više od sto autora, počev od pesnika Mlade Poljske koji su kod nas manje poznati, a inače čuveni po neprevodivosti: Vaclav Rolič-Lider (Wacław Rolicz-Lider), Tadeuš Mićinjski (Tadeusz Miciński), Boleslav Lesmjan (Bolesław Leśmian), preko Stafa od kojeg počinju i Vujičićeve antologije, pa sve do najnovijih. U knjizi *Moj poljski pesnički XX vek* poezija Šimborske se po hronološkom rasporedu našla u prvoj polovini, predstavljena je sa sedam pesama,⁸⁹ a koje uglavnom potiču iz novijih zbirki, dakle iz XXI veka. Novo, znatno prošireno izdanje *Izabranih pesama*⁹⁰ objaviće ista izdavačka kuća Treći Trg 2014. godine, gde su pesme raspoređene po zbirkama, a umesto pogovora je samo kratka „napomena priređivača”. Nešto manjeg obima, ali sličnog sastava, u Banja Luci će se pojaviti još jedan izbor prevoda⁹¹ u redakciji Biserke Rajčić, ovog puta sa posebnim dodatkom – detaljnom bibliografijom⁹² Vujičićevih i njenih prevoda, ne samo poezije, nego i članaka iz knjiga *Lektury nadobowiązkowe* i *Pocztą literacką*.

Tih godina je i jedan poljski pesnik počeo da priprema obimniju antologiju poljske poezije. Gžegoż Latušinjski (Grzegorz Łatuszyński, 1933–2020) je objavio jedan deo

⁸⁷ Вислава Шимборска, Мапа. Властитом стиху. Монолог пса упетљаног у историју. Ела на небу, изабрала и с пољског превела Бисерка Рајчић, *Књижевни магазин*. 2012, бр. 128–129, стр. 27–28; Прекосутра – без нас. Принуда. Узајамност. Ела на небу. Вермер. Метафизика. Облаци, с пољског превела Бисерка Рајчић, *Београдски књижевни часопис*. 2012, бр. 26, стр. 69–79.

⁸⁸ Вислава Шимборска, *Довольно*, с пољског превела Бисерка Рајчић, Вршац: КОВ, 2012.

⁸⁹ Vislava Šimborska, *Mačka u praznom stanu. Vizantijski mozaik. Grčki kip. Kraj i početak. Vermer. Mala devojčica svlači čaršav sa stola*. Мапа [u:] Biserka Rajčić, *Moj poljski pesnički XX vek*, Beograd: Treći Trg, Čigoja štampa, 2012, str. 188–197.

⁹⁰ Vislava Šimborska, *Izabrane pesme*, priredila Biserka Rajčić, s poljskog preveli Petar Vujičić i Biserka Rajčić, Beograd: Treći Trg, Čigoja štampa, 2014.

⁹¹ Vislava Šimborska, *Pohvala lošeg mišljenja o sebi*, priredila Biserka Rajčić, s poljskog preveli Petar Vujičić i Biserka Rajčić, Banja Luka: Kuća poezije, 2017.

⁹² Bibliografija prevoda Vislave Šimborske na srpski [u:] ibid, str. 257–264. – Tu su navedene sve monografske publikacije, a odeljak pod naslovom „Tekstovi objavljeni u štampi” prenosi sve reference sa prevodima Petra Vujičića i gotovo sve što je objavila Biserka Rajčić.

svojih prepeva⁹³ u pančevačkim *Sveskama*, a potom se nekoliko pesama⁹⁴ našlo u prvom tomu knjige *100 savremenih poljskih pesnika* koja je objavljena kod istog izdavača.

Uoči stogodišnjice rođenja Vislave Šimborske Treći Trg je objavio u nešto većem tiražu novo, neznatno prošireno izdanje *Izabranih pesama*,⁹⁵ što je tokom naredne godine širom Srbije više puta promovisano uz propratne izložbe i brojne književne večeri.

U izdanjima koje je posle smrti Petra Vujičića priredila Biserka Rajčić, inicijalima je u sadržaju uvek obeleženo čiji je prevod koje pesme, a ona je uredno dala da se preštampa skoro sve što je on objavio u knjigama (čak i ako je sama imala ponegde u periodici možda i bolji prevod). Izostavila je „nove pesme”, pošto je u celini prevela zbirku *Kraj i početak (Koniec i początek, 1993)*. Iz te zbirke je Vujičić stigao da objavi tek polovinu pesama: pet u knjizi *Ljudi na mostu* (1989) i još četiri u časopisu *Književna reč* (1992/93). Navodno je planirao⁹⁶ da celu tu zbirku objavi u zemunskom *Pismu*, u ono vreme najboljem časopisu za svetsku književnost, kao što je u jesen prethodne godine bilo sa Herbertovom zbirkom *Rovigo* i dve godine ranije sa Ruževićevom⁹⁷ zbirkom *Plaskorzežba*. Tih godina Petar Vujičić je imao dobru saradnju i sa Književnom opštinom Vršac, gde je od 1989. do 1991. objavljeno čak pet knjiga u njegovom prevodu s poljskog (poezija Miloša, Herberta i Kornhauzera, kratka proza Mrožeka i jedan roman Gombroviča), potom još nekih sa ruskog i češkog. Dugogodišnji urednik KOV-a Petru Krdu (1952–2011), inače i sam pesnik i prevodilac, objavio je nekrolog⁹⁸ u kulturnom dodatku *Borbe*, gde je preneo poznati stav Petra Vujičića: „Ne volim rimovane prevode, jer se pesma kviri a autor oštećuje, pola se pesme promeni”. Taj tekst je ostao u beleškama vršačkog urednika i posthumno objavljen sa jednim dodatkom,⁹⁹ gde se navodi pismo Šimborske iz 1992. godine (verovatno u prevodu samog adresata):

⁹³ Вислава Шимборска, Четири изјутра. Пријатељима. Тортуре. Два Бројгелова мајмуна. Изненадни сусрет. Сваки случај. Чуђење. Прва љубав [w:] Савремени пољски песници (II), приредио и превео Гжегож Латушински, *Свеске*. 2017, бр. 126, стр. 31–80 (58–60).

⁹⁴ Вислава Шимборска, У сну. Четири изјутра. Пријатељима. Тортуре. Два Бројгелова мајмуна. Изненадни сусрет. Исповест строја који чита. Сваки случај. Чуђење. Прва љубав [y:] *100 савремених пољских песника. Антологија*, избор, превод и поговор Гжегож Латушински, књ. 1, Панчево: Mali Nemo, 2019, стр. 145–153.

⁹⁵ Vislava Šimborska, *Izabrane pesme*, priredila Biserka Rajčić, s poljskog preveli Petar Vujičić i Biserka Rajčić, Beograd: Treći Trg, Srebrno drvo, 2022. – Kod istog izdavača je objavljena monografija Mihala Rusineka (Michał Rusinek), a 2023. i korespondencija Šimborske sa Herbertom. Obe publikacije su sa ilustracijama kao u originalu. Prevod knjige *Lektury nadobowiązkowe* prethodnih godina je izašao kod drugih izdavača (Beograd: Prosveta, 2006; Novi Sad: Prometej, 2019).

⁹⁶ Biserka Rajčić, *Šimborska, Reč*. 1996, br. 27, str. 29.

⁹⁷ *Reljef* je ipak objavljen kao posebno izdanje, ali ne i Herbertov *Rovigo*.

⁹⁸ Petru Krdu, Rekvijem za Pjotra, *Svet knjige*, str. 1 (*Борба*. 1993, бр. 350).

⁹⁹ Петру Краду, Реквијем за Пјотра [y:] idem, *Друга историја бића: есеји и лирски записи између Да и Не*, приредио Габријел Бабуц, Вршац: KOV, 2017, стр. 81–83 (83).

Dragi gospodine Petre,

Upravo mi je stigao Vaš prevod. Puno, puno hvala – pisala sam ovu zbirku s mišlju i tiho sanjajući da se upravo pojavi kod Vas...

Znate da nikada nikome svoje stihove ne namećem. Mogu samo računati s Vašom slučajnom budnošću i razumevanjem. Ali, dosta o meni – dodala sam i zbirčicu Kornelovih pesama, koje Vam mogu pričiniti zadovoljstvo. U svakom slučaju, veoma se radujem jer je bilo kakvo izdavanje pesama kod nas danas prava gehena. Sve stare izdavačke kuće kod nas su u raspadu. Valjda će se, mada ne brzo i to promeniti... Grlim Vas od sveg srca!

Vislava

Po svemu sudeći, Vujičić je imao rukopisnu verziju zbirke *Koniec i początek* i pre nego što je to objavljeno u originalu i svoje je prevode poslao autorki.

Prvi izbor pesama iz 1983. štampan je u tiražu od tri hiljade primeraka i to je distribuirano širom bivše Jugoslavije, što i dalje stoji u fondovima bosanskohercegovačkih, crnogorskih i hrvatskih biblioteka. Druga knjiga nije stigla u našu knjižarsku mrežu, nije bila u prodaji ni po beogradskim antikvarnicama koje su tokom 90-ih otkupljivale čitave privatne biblioteke, a danas se po jedan primerak može naći u samo dve javne ustanove (NBS, BMS) čiji su katalogi u sistemu COBISS. Biblioteka grada Beograda¹⁰⁰ takođe ima jedan primerak knjige *Ljudi na mostu*. Prevodi Petra Vujičića iz osme zbirke pesama Vislave Šimborske ostali bi zarobljeni u pamćenju malobrojnih poznavalaca da ih Biserka Rajčić nije uključila u sve naredne *Izabrane pesme*.

Do objavljivanja prve monografske publikacije Biserka Rajčić je prevela čak 23 pesme. Posle smrti Petra Vujičića smatrala je da ima pravo da preuzme sve „njegove pisce”.¹⁰¹ Poslednjih pet zbirki Biserka Rajčić je u celini objavljivala pojedinačno, ali ukupan broj naslova u njenom prevodu je mnogo veći. Ne samo što je iz pijeteta prema starijem kolegi izbegavala da njegove prevode zameni svojim, nego je nekoliko pesama ponovo prevela, a jedna od prethodno objavljenih uopšte nije uvrštena u *Izabrane pesme*. To su uglavnom pesme koje su u njenom prevodu štampane 1981. u časopisu *Sinteza*: „Elegia podróżna”, „Niespodziane spotkanie”, „Woda” (*Sól*, 1962), „Pomyłka”, „Spacer wskrzeszonego”, „Szkielet jaszczura”, „Przemówienie w biurze

¹⁰⁰ Početkom 90-ih u Biblioteci grada Beograda održano je književno veče posvećeno Vislavi Šimborskoj, na kome su učestvovali Biserka Rajčić i Predrag Marković, književni kritičar. Organizatori su se potrudili da pokažu publici primerke iz svog fonda, među kojima je bilo i osječko izdanje. Marković je to samo kratko prokomentarisao rekavši da nije znao za tu knjigu, a Rajčić je pričala o svojim susretima sa Šimborskom u Poljskoj. U publici je u prvom redu sedeo i Sveta Lukić, ali nije učestvovao u glavnom toku književne večeri.

¹⁰¹ Od pesnika zastupljenih u Vujičićevoj antologiji preuzela je samo nekoliko. Prva izdanja u prevodu Biserke Rajčić: Šimborska (Vršac 1996), Herbert (Beograd 1998), Lipska (Vršac 1998), Ružević (Vršac 2000), Zagajevski (Beograd 2003), Pšiboš (Beograd 2020). Ostali pesnici iz njenog prevodilačkog opusa uglavnom su pripadnici mlađih generacija.

znalezionych rzeczy” (*Wszelki wypadek*, 1972). Ima pesama iz starijih zbirki, koje je pesnikinja uvrštavala u *Wiersze wybrane*,¹⁰² a koje kod nas nikad nisu objavljene, na primer „Pytania zadawane sobie” iz istoimene zbirke, „Jawność”, pesma sa incipitom „Historia nierychliwa” (*Wołanie do Yeti*, 1957), „Kłoszard” (*Sól*, 1962), „Ruch” (*Sto pociech*, 1967).

Od pesama koje su nastale 40-ih godina (posthumno objavljenih pod naslovom *Czarna piosenka*) prevode je objavila samo Biserka Rajčić u najnovijem izdanju izabranih pesama, ali i njih je samo šest: „Szukam słowa”, pesma koja počinje stihom „Świat umieliśmy kiedyś na wrywki”, „Wyjście z kina”, „Erotyk żartobliwy”, „Podkowa”, „Czarna piosenka”.

U *Izabranim pesmama* koje je priredila Biserka Rajčić mnogi Vujičićevi prevodi će se pojaviti sa znatno izmenjenim naslovima: „Četiri pred zoru” / „Četiri ujutru” („Czwarta nad ranem”), „Dolet” / „Povratak ptica selica” („Przylot”), „Potera” / „Hajka” („Pogoń”), „Pouzdanost” / „Verodostojnost” („Pewność”), „Videno odozgo” / „Iz ptičje perspektive” („Widziane z góry”), „Sestrina pohvala” / „Pohvala sestre” („Pochwała siostry”), „Pustinjačka ćelija” / „Pustinjakova ćelija” („Pustelnia”), „Recenzija nenapisane pesme” / „Recenzija o nenapisanoj pesmi” („Recenzja z nienapisanego wiersza”), „Opomena” / „Upozorenje” („Ostrzeżenie”), „Po belom danu” / „Usred bela dana” („W biały dzień”), „Tajni odnosi s mrtvima” / „Zakulisni pregovori s mrtvima” („Konszachty z umarłymi”), „Glas u pitanju pornografije” / „Glas u vezi sa pornografijom” („Głos w sprawie pornografii”), „U kovčeg” / „U Nojev kovčeg” („Do arki”). Sve navedene pesme su uredno označene inicijalima P. V.

Naravno, nisu samo naslovi izmenjeni i teško je proceniti na osnovu kojih kriterijuma je nešto označeno kao nov prevod. Jedna od retkih pesama koja je samo u novijim izdanjima potpisana inicijalima B. R. je „Wielka liczba” iz istoimene zbirke. Ta verzija se ne razlikuje mnogo od one koju je Vujičić uključio u svoj prvi izbor iz 1983. Naslov je svuda „Veliki broj”. Međutim, štamparska greška iz tog izdanja, koja se nažalost ponavlja u svim narednim, ipak odaje da to nije nov prevod:

- Makar sve suze bile na mojoj strani. – B. R. (*Izabrane pesme*, 2022, str. 182)
- Makar sve suze bile na mojoj strani. – B. R. (*Izabrane pesme*, 2014, str. 173)
- Makar sve suze bile na mojoj strani. – P. V. (*Izabrane pesme*, 1997, str. 164)
- Pa ma i sve suze bile na mojoj strani. – P. V. (*Svaki slučaj*, 1983, str. 91)
- Pa ma i sve muze bile na mojoj strani. – P. V. (*Savremenik*, 1978, br. 4, str. 326)
- I choćby nawet wszystkie muzy do mnie. – Wisława Szymborska

¹⁰² cf. Wisława Szymborska, *Wiersze wybrane*, wybór i układ Autorki, wydanie nowe rozszerzone, Kraków: Wydawnictwo a5, 2010.

Greškom priređivača Vujičiću je pripisan prevod pesme „Pogrzeb” iz zbirke *Wolanie do Yeti* (1957), iako je on odatle izabrao samo četiri naslova, a preveo je istoimenu pesmu iz zbirke *Ludzie na moście* (1986). Nije korigovan naslov pesme koja je inspirisana slikom Brojgela starijeg. Kao što se navodi u izdanju BN,¹⁰³ tehničkom greškom pesma je prvi put objavljena 1957. u časopisu *Życie Literackie* pod naslovom „Dwie małpy Brueghla” umesto „Bruegla”. Bez obzira da li se štampa ćirilicom ili latinicom, svako strano ime kod nas mora biti transkribovano, za šta postoje posebna poglavlja u *Pravopisu srpskog jezika*. Petar Vujičić je „Dva Bruhelova majmuna” prvi put objavio 1973. godine u *Letopisu Matice srpske* i to se nažalost tako preštampano sve do najnovijih izdanja izabranih pesama. Velika je šteta i što nije promenjen naslov pesme „Ścięcie”, koju je Biserka Rajčić još 1964. prevela kao „Pogubljenje”. Za *Izabrane pesme* preuzela je Vujičićev prevod pod naslovom „Usekovanje”, što doduše precizira na koji je način izvršena smrtna kazna, ali to je termin iz kalendara pravoslavne crkve¹⁰⁴ i odnosi se isključivo na Jovana Krstitelja.

U svim izdanjima koje je priredila Biserka Rajčić pesma „Rozmowa z kamieniem” (*Sól*, 1962) data je u prevodu Petra Vujičića, što je on prvi put objavio 1982. u mostarskom časopisu i sledeće godine je uključio u izbor pod naslovom *Svaki slučaj*. U tom prevodu nedostaje stih koji u originalu glasi: „Wejdę i wyjdę z pustymi rękami”. Biserka Rajčić je dva puta objavila svoj prevod te pesme, prvi put u beogradskim *Vidicima* 1966., drugi put neznatno korigovan u niškoj *Gradini* 1981. i svuda je korektno: „Ući ću i izaći praznih ruku”, što ne narušava tok razgovora, ali potencira stepen žrtvovanja, obećanja i neuslišene molbe pesničkog subjekta. Takvih slučajnih propusta ima puno.

Kad bi se pravio registar incipita u prevodima videlo bi se koliko je razmimoilaženja i omaški. Pesma „Kot w pustym mieszkaniu” u prevodu Petra Bunjaka počinje ovako: „Mačka ne bi da umre”. To je tako objavljeno u časopisu *Savremenik plus* 1993. i nažalost bez izmena preštampano u knjizi pod naslovom *Naivna pitanja* (1996). Uvodni stih „Umrzec – tego nie robi się kotu” ovako izolovan i izvan konteksta mogao bi i tako da se shvati, ali mačka iz naslova u toj rečenici nije subjekt, nego objekt. Pesma je prvi put objavljena u vrocavskom časopisu *Odra* 1991., nešto više od godinu dana nakon smrti bliskog prijatelja pesnikinje. Šimborska i u ovoj pesmi posrednim putem piše o bolnim stvarima, uključujući humor koji prikriva tematiku. Pesma potiče iz zbirke *Koniec i początek* (1993) koju je u celini prevela Biserka Rajčić, a koja je preštampana u svim izdanjima *Izabranih pesama*, sa ispravnim prevodom: „Umreti – to se mački ne radi”.

¹⁰³ cf. Wisława Szymborska, *Wybór poezji*, str. 60.

¹⁰⁴ “Усекованије и Усековање, ијек. Усекованије и Усековање, с цркв. православни празник (11. IX) на дан одсецања главе св. Јована Крститеља.” – *Речник српскохрватскога књижевног језика*, књига шеста, Нови Сад: Магица српска, 1976, стр. 575.

Pesma „Pogon” iz zbirke *Wszelki wypadek* (1972) prvi put je štampana u prvom broju časopisa *Twórczość* za godinu 1970., svega nekoliko meseci nakon čuvenog sle-tanja na Mesec.¹⁰⁵ Iz teksta pesme teško je iščitati da je upravo to bila inspiracija, još manje da naslov pesme odgovara takvoj temi. Ironija Śimborske opet je prevagnula i naslov je sugerisao pogrešan prevod prvog stiha: „Wiem, że powita mnie cisza, a jednak.” Tu pesmu je preveo samo Petar Vujičić i uvrstio je u svoj izbor iz 1983., gde stoji, kao i u svim potonjim izdanjima izabranih pesama, potpuno suprotno: „Znam, neće me pozdraviti tišina, a ipak”.

Naslovna pesma iz zbirke *Sto pociach* (1967), koju su i Vujičić i Rajčić preveli kao „Da umreš od smeha”, u izdanju iz 1983. greškom je svrstana kao da pripada sledećoj zbirci – *Wszelki wypadek* (1972). Zbog toga u novijim izdanjima stoji njen prevod, koji nije ni bolji ni gori od prethodnog, samo je drugačiji. Verovatno je Vujičićev pre- vod izostavljen samo zato što se našao gde ne treba. Ali i u izdanjima *Izabranih pesa- ma* koje je priredila Biserka Rajčić uočava se niz takvih premeštanja iz jedne u drugu zbirku. Pesme „Buffo” i „Upamiętnienie” ne pripadaju zbirci *Sól*, nego prethodnoj (*Wołanie do Yeti*, 1957), a pesma „W banalnych rymach” nije iz 40-ih godina, nego iz zbirke *Dlatego żyjemy* (1952).

Najprevođenije pesme iz zbirke *Wołanie do Yeti*: „Upamiętnienie” (Đukić 1964, Bunjak 1996, Rajčić 1997), „Dwie małpy Bruegla” (Vujičić 1973, Sudarski Red 1983, Latušinjski 2017), „Jeszcze” (Janković 1993, Bunjak 1996, Rajčić 1997), „Czwarta nad ranem” (Vujičić 1982, Bunjak 1996, Latušinjski 2017). Iz zbirke *Sól*: „Muzeum” (Rajčić 1981, Vujičić 1983, Kosanović 1999), „W rzece Heraklita” (Rajčić 1966, Su- darski Red 1983, Vujičić 1983, Kosanović 1999). Iz zbirke *Sto pociach*: „Radość pisa- nia” (Rajčić 1981, Vujičić 1983, Janković 1996, Kosanović 1997), iz zbirke *Wszelki wypadek*: „Wszelki wypadek” (Vujičić 1983, Rosić 1985, Kosanović 1997, Latušinj- ski 2017), „Wrażenia z teatru” (Vujičić 1973, Rajčić 1981, Bunjak 1996), „Odkrycie” (Vujičić 1973, Rajčić 1981, Rosić 1982), „Zdumienie” (Janković 1996, Rajčić 1997, Latušinjski 2017), „Pochwała snów” (Vujičić 1973, Rajčić 1981, Rosić 1982). Iz zbir- ke *Ludzie na moście*: „O śmierci bez przesady” (Vujičić 1984, Rajčić 1984, Bogojević 1990, Bunjak 1996), „Schyłek wieku” (Rajčić 1983, Vujičić 1989, Janković 1996), „Tortury” (Vujičić 1989, Janković 1996, Latušinjski 2017), „Pogrzeb” (Vujičić 1989, Bogojević 1990, Bunjak 1996), „Głos w sprawie pornografii” (Vujičić 1984, Rajčić 1984, Bunjak 1996). Iz zbirke *Koniec i początek*: „Niebo” (Slaviček 1989, Vujičić 1989, Rajčić 1996, Bunjak 1996), „Rzeczywistość wymaga” (Slaviček 1989, Vujičić 1989, Rajčić 1996, Bunjak 1996). Ovde nisu navedene pesme koje su samo dvaput prevedene, a takvih je više od polovine ukupnog korpusa.

¹⁰⁵ cf. Wisława Szymborska, *Wybór poezji*, str. 203.

Ukupan broj objavljenih prevoda pesama: Petar Vujičić 102, Biserka Rajčić 176, Ljubica Rosić 5, Petar Bunjak 16, Svetlana Bogojević 5, Slađana Janković 11, Marija Magdalena Kosanović 6, Gžegož Latušinjski 10, ostali tek po jednu ili dve. Većina navedenih prevodilaca su polonisti po obrazovanju, neki od njih sa velikim opusom prevedenih knjiga (Vujičić, Rajčić, Rosić), dvoje su profesori poljske književnosti (Bunjak, Rosić), neki su poljskog porekla (Latušinjski, M. M. Kosanović, Valčak), a neki su duži ili kraći period radili kao lektori našeg jezika u različitim poljskim univerzitetkim centrima (Rosić, Janković, Bogojević, Đerić), što praktično znači da su oni imali priliku i/ili obavezu da prate aktuelnosti u poljskoj književnosti, uključujući i periodična izdanja.

Teško je odgovoriti na pitanje da li je Šimborska kod nas dovoljno dobro pročitana i prevedena. Njena poezija je samo prividno laka za čitanje i prevođenje. Ovde nema mesta za obradu tekstova iz sekundarne literature, iako je naravno bilo na desetine prikaza, recenzija i prigodnih članaka različitim povodima, pa i ozbiljnih naučnih radova. Kvantitet i kvalitet prevoda svakako je veći.

Osnovna literatura

Wisława Szymborska, *Wiersze wybrane*, wybór i układ Autorki, wydanie nowe rozszerzone, Kraków: Wydawnictwo a5, 2010.

Wisława Szymborska, *Wystarczy*, Kraków: Wydawnictwo a5, 2011.

Wisława Szymborska, *Czarna piosenka*, Kraków: Wydawnictwo Znak, 2014.

Wisława Szymborska, *Wybór poezji*, wstęp i opracowanie Wojciech Ligęza, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 2018.

**WISŁAWA SZYMBORSKA W BELGRADZIE I W SERBII:
SPOTKANIA I TŁUMACZENIA**

Wisława Szymborska zaistniała po serbsku na długo przed Nagrodą Nobla. Dwukrotnie odwiedziła Belgrad, jej wiersze znalazły się w najważniejszych antologiach poezji polskiej i światowej, a w 1983 roku, w prestiżowej serii, wyszły jako tom poetycki. Pierwszym i najsłynniejszym tłumaczem Szymborskiej był Petar Vujičić, jeden z wielu publikujących przekłady jej poezji w periodyce. Artykuł zawiera chronologiczny przegląd wszystkich odnalezionych źródeł bibliograficznych.

Słowa kluczowe: Wisława Szymborska, recepcja, poezja

**WISŁAWA SZYMBORSKA IN BELGRADE AND IN SERBIA:
CONTACTS AND TRANSLATIONS**

Wisława Szymborska became known in Serbian long before receiving the Nobel Prize. She visited Belgrade twice, her poems were included in the most important anthologies of Polish and world poetry, and in 1983, they were published as a poetry collection in a prestigious series. The first and most famous translator of Szymborska's works was Petar Vujičić, one of many who published translations of her poetry in periodicals. The article provides a chronological overview of all discovered bibliographic sources.

Keywords: Wisława Szymborska, reception, poetry